

Teuntjes zoektocht brengt haar vader weer tot leven

‘Papa was een foto aan de muur’

Teuntje de Haan (69) is nog maar een peutertje als haar vader omkomt bij de Watersnoodramp van 1953. Maar haar herinneringen bleven en ze heeft altijd de drang gehad om die gebeurtenis helemaal te reconstrueren. ‘Ik wilde precies weten wat er die fatale nacht was gebeurd en met mijn boek *Een muur van water* wil ik laten zien hoe zo’n ramp blijft doorwerken in levens van mensen.’

“Na een zware noordwesterstorm braken in de nacht van 31 januari op 1 februari 1953 de dijken door bij Zeeland, Zuid-Holland en Noord-Brabant wat uitmondde in de grootste natuurramp in de Nederlandse naoorlogse geschiedenis, en waarbij ruim 1800 mensen om het leven kwamen en tienduizenden dieren verdronken. Als gevolg van de Watersnoodramp verloren 259 kinderen hun ouders. Zo ook Teuntje, op dat moment een klein meisje van drieënhalve jaar. Het meest getroffen gebied was de zuidzijde van Schouwen-Duiveland en Goeree-Overflakkee, precies daar waar het jonge gezin de Haan zich sinds kort had gevestigd.

Piet de Haan, Teuntjes vader, was een jaar ervoor aangenomen als gemeentearchitect van Oude- en Nieuwe-Tonge. Er was een huis voor het gezin in aanbouw en tot die tijd mochten ze in de oude pas-

torie wonen die al lang leegstond. Ook daar stroomde die nacht het krachtige zeewater binnen. Haar vader, behalve gemeentearchitect ook lid van de vrijwillige brandweer, was toen al weg om elders hulp te bieden. Ondanks dat ze nog een peuter was, kan Teuntje zich die gebeurtenis nog goed herinneren.

Teuntje: “Ik lag die nacht wakker in mijn bed. De storm beukte in op ons huis. Tussen ons huis en het buurhuis was een poort die steeds open en dicht klapperde, en de slaapkamer die ik deelde met mijn vijfjarige broertje, was daar pal achter. Er was veel achterstallig onderhoud, ik voelde de wind langs mijn gezicht gaan en alles rammelde. Het was heftig. Toch ben ik weer in slaap gevallen, tot mijn moeder ons middenin de nacht kwam wekken. De stroom was uitgevallen en in het donker nam ze ons mee naar de ouderslaapkamer aan de achterkant van het huis. Daar hebben we naar

Tekst: Miranda Birney – Foto's: Teuntje de Haan / Watersnoodmuseum

buiten staan kijken. Het was heel raar, want waar normaal de tuin en de landerijen waren, was nu een zee van water, zwart water met witte schuimkoppen op de golven. Een van de eerste dingen waarmee we werden geconfronteerd en die ik me ook goed herinner was het hartverscheurende gekrijs van onze poes. Ze sliep altijd in het lege kippenhok in de tuin, maar ze kon er niet uit want het water stond al boven de deur. Ook onze hond Nero zat ingesloten door het water, we hoorden hem beneden kermen in de keuken, maar door het stijgende water lukte het mijn moeder niet om bij hem komen. Onze schoenen dreven als bootjes in de gang.

We zijn naar boven gegaan, naar de ijskoude, stoffige zolder waar we normaal nooit kwamen. Er was een voormalig dienstbodekamer met een lege bedstee en we hebben een verdieping lager het ma-

‘Buiten was niemand te zien en er dreef steeds meer rommel rond het huis: meubels, stukken van daken, kadavers, speelgoed...’

tras van het ouderlijk bed gehaald. Mijn broertje en ik hielpen met het dragen van kussens, een deken en wat kleding. En daarna zijn we gewoon weer gaan slapen, erop vertrouwend dat het water de volgende ochtend weer weg was en dat mijn vader terug zou zijn. Maar hij kwam niet.

De volgende dag, toen het eb was, is mijn moeder weer naar beneden gegaan. Daar was het een enorme ravage. Voorzichtig is ze met behulp van twee stoelen door het lager staande water vol vieze drab en modder geschuifeld, en toen heeft ze met veel moeite met een bezemsteel de deur van de keuken open gekregen en zo de hond kunnen bevrijden. Ze vond ook wat eten in de keuken, brood en weggedreven potjes pindakaas en jam. Omdat er geen water meer uit de kranen kwam, is ze op de rand van het toilet geklommen en heeft ze water geschept uit

de hoge, ijzeren stortbak. Af en toe kregen we daar een paar slokjes van te drinken.”

EVACUATIE

Afgesloten van de buitenwereld en gericht op overleven probeerde Teuntjes moeder er het beste van te maken. Om warm te blijven moesten de kinderen blijven bewegen, Arnold op zijn driewielertje en Teuntje achter de poppenwagen. Ze vouwden bootjes en hoedjes van kaftpapier en bliezen gaatjes in de ijsbloemen op de ramen om naar buiten te kunnen kijken. Daar was niemand te zien en er dreef steeds meer rommel rond het huis: meubels, stukken van daken, kadavers, speelgoed. Er waren al drie dagen verstreken en Teuntjes vader was nog altijd niet thuis. Op de vierde dag werd het gezin eindelijk geëvacueerd.

Teuntje: “Het koffertje voor mijn vader stond al klaar, met zijn schone kleren en alle belangrijke papieren. Mijn moeder ging ervan uit dat hij ergens was opgehouden en riep tegen bekenden die ze tegenkwam: ‘Laat me weten als jullie iets over Piet horen.’ In Dirksland waar we eerst werden opgevangen, stapte er een oude man op haar af die zonder omhaal zei: ‘Jouw man is ook verdronken. Onderweg naar Battenoord zijn ze met auto en al van de dijk geslagen en door het water meegesleurd...’ Nee, dacht mijn moeder, onmogelijk! Ze kon zich daar niets bij voorstellen. Mijn vader had in de oorlog al zoveel afschuwelijke dingen meegemaakt en hij had het er altijd levend vanaf gebracht.”

Het gezin werd vervolgens ondergebracht in de Rotterdamse Ahoyhallen en een dag later, op 5 februari werden ze opgevangen bij de oom van moeder in Alblasterdam. Daar werd anderhalve week later een envelop bezorgd van de gemeente Nieuwe-Tonge. Het was een brief van burgemeester van Hofwegen waarin stond dat hij niet met zekerheid kon vertellen, maar moest aannemen dat Piet omgekomen was bij een reddingsactie in Battenoord. Ze hadden zijn lichaam nog niet gevonden, maar de burgemeester was zelf ’s nachts bij die reddingsactie geweest en had gezien hoe de vier mannen die voor hem het kolkende water inliepen, waren verdwenen.

Teuntje: “Een van die mannen was mijn vader. Ja, toen moest mijn moeder het wel accepteren. Het was hartverscheurend. Niemand vertelde aan mij en mijn broertje zo uitdrukkelijk dat hij dood was. Daardoor duurde het nog lang voordat ik echt besepte dat mijn vader nooit meer terug zou komen. Na zes weken werd zijn lichaam gevonden in een sloot. En al waren mijn broer en ik niet bij zijn begrafenis, zijn dood was toen wel definitief. Mij werd gezegd: ‘Hij is in het water verdwenen en

‘Mij werd gezegd: ‘Hij is in het water verdwenen en komt nooit meer terug. Nu is hij in de hemel.’ Ik dacht: maar hoe kan dat nou?’

komt nooit meer terug. Nu is hij in de hemel.’ Ik dacht: maar hoe kan dat nou? Met ons werd verder nergens over gepraat. Zo ging dat in die tijd. De volwassenen waren bovendien van mening: de kinderen zijn nog zo klein, later weten ze er niets meer van. Maar dat was niet waar! Ik herinnerde me echt alles vanaf het moment dat ik wakker werd, de vier dagen op zolder en dat we weg werden gehaald. Als ik mensen erover hoorde praten, spitste ik mijn oren en ving ik weleens iets op. Maar zodra ze merkten dat ik meeluisterde, hielden ze hun mond. Dan ga

Links zie je de Kerkring in Nieuwe-Tonge, met links (aan het einde van de kerk) de oude pastorie waar Teuntje met haar moeder en broertje drie angstige dagen en nachten op de zolder heeft doorgebracht. Rechts: sommige huizen werden in die bewuste rampnacht van '53 compleet weggevaagd.

je als kind zelf de losse eindjes aan elkaar knopen. Het was eigenlijk heel mysterieus.”

HET LEVEN GAAT DOOR

Teuntjes moeder had geen fijne herinneringen aan Nieuwe-Tonge. Ze was alles kwijt en het leek haar het beste om in de buurt van haar familie te gaan wonen in Bleskensgraaf, waar zij en Piet allebei waren opgegroeid. Van het geld dat ze kreeg van het rampenfonds en van een levensverzekering, liet ze in het dorp een huis bouwen.

Teuntje: “Maar eerst hebben we anderhalf jaar bij mijn grootouders in huis gewoond. Dat was aan een riviertje en dan zat ik te turen in dat water naar de weerspiegeling van de wolken. Was dat de hemel? Als ik nu goed kijk, dan zie ik mijn vader misschien. Samen met mijn opa en broer liep ik een keer over een ruïne van een grote boerderij die moest wijken voor de melkfabriek in het dorp. Ik dacht: dit huis, hier hebben ooit mensen gewoond en die zijn er niet meer. Wij hebben ook een ander huis gehad waarin we hebben gewoond. Dat moet ik heel goed onthouden. Ergens was een ander leven, met een vader, en daarna woonde ik plotseling op een heel andere plek waar niemand de Watersnoodramp had meegemaakt. Die plotselinge afkapping in mijn leven maakte het ook zo raar. Eigenlijk heb ik me op dat moment voorgenomen dat ik mijn herinneringen aan de watersnood moest bewaken. Gek hè? Toen is de zoektocht naar mijn vader eigenlijk al begonnen.

Een nachtje dat bij mij in de klas zat zei een keer tegen mijn klasgenootjes: ‘Haar vader is dood, die is in de watersnood verdronken!’ Ik voelde me vreselijk opgelaten. Dat je geen vader had, was toch heel naar. Niet dat ik gebrek had aan goede vriendinnen, maar toch denk ik dat datgene wat was gebeurd, invloed heeft gehad op hoe ik me ontwikkelde. Ik was een vrij stil kind, een beetje teruggetrokken. ’s Nachts was ik bang en ik heb nog lang bij mijn moeder geslapen, om en om met mijn broertje. Als ik naast haar lag, voelde ik haar verdriet.

De ramp heeft mijn moeder veranderd. Ze was een kordate vrouw, heel resoluut en voortvarend. Dat zegt ook iedereen die weet hoe ze op haar 32e jaar heeft gehandeld tijdens die angstige dagen op zolder. Maar ik heb het gevoel dat ze later geforceerd probeerde zichzelf overeind te houden. Ze stond er alleen voor en kwam terug in het dorp waar ze was opgegroeid. Alle grote dromen die ze met mijn vader had, waren in duigen gevallen. Ze wilde zich groothouden voor de buitenwereld, sterk zijn en zich niet laten kennen. Voor ons moest ze vader en moeder tegelijk zijn. Daar hebben mijn broer

en ik wel last van gehad. Ze hield ons flink onder de knoet, als een soort generaal, van zo moet het gebeuren. Bij ons thuis mocht veel, maar tegelijkertijd was ze streng, moeders wil was wet. Er was geen ruimte voor reflectie, voor gesprekken of een weerwoord. Dus ja, ik ging mijn vader wel idealiseren.

Ik keek vaak naar zijn portret dat in de eetkamer hing. Papa was een foto aan de muur en maakte geen deel uit van ons dagelijks leven. Alleen als ik iets niet goed deed, kreeg ik te horen: ‘Je vader zou dat ook niet goed hebben gevonden.’ En deed ik iets goed dan was het: ‘Je vader zou trots op je zijn geweest.’ Dat was het. Aan zijn sterfdag of verjaardag werd geen aandacht besteed en we gingen ook niet naar zijn graf want ‘daar is hij toch niet meer.’ Maar de herinneringen die ik aan hem had waren

‘Ik wilde het verhaal over mijn vader zo compleet mogelijk krijgen, zodat ik het beter zou begrijpen en het kon verwerken. Ik heb hem te weinig gekend’

heel fijn en avontuurlijk. Hij jaagde, en terwijl hij de geschoten eenden plukte zat ik met bungelende beentjes op het aanrecht en zongen we samen liedjes. Ik weet nog dat hij een tegel optilde waaronder een heel mierendorp zat verstopt. Hij had altijd zoveel te vertellen. Ik dacht vaak: was mijn vader er nog maar. Als hij er geweest was dan had ik een heel ander leven gehad, en dan was mijn moeder waarschijnlijk ook heel anders geweest.

Eenmaal op de middelbare school kwam ik op een leeftijd waarop er ook veel andere dingen zijn die je bezighouden. Het waren de roerige jaren zestig, een spannende tijd, maar in ons dorp was weinig vertier. Daarbij voelde ik me nooit echt onderdeel van die dorpsgemeenschap, eerder geïsoleerd. Want ik kwam ergens anders vandaan en had een andere geschiedenis. Al op mijn zeventiende verhuisde ik naar Rotterdam waar ik een kantoorbaan had en op mezelf ging wonen. Niet lang daarna hertrouwde mijn moeder. Daar had ik geen enkel

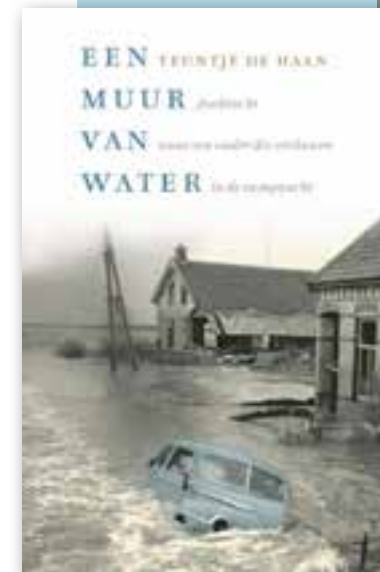
probleem mee. Ik was blij voor haar dat ze iemand had gevonden en noemde hem vrolijk pa.

Toch bleef de Watersnoodramp me dwarszitten, omdat ik me alles herinnerde, maar het nooit had begrepen als kind. Ik heb altijd de drang gehad om die gebeurtenis te reconstrueren. Ik wilde precies weten wat er die fatale nacht was gebeurd. Mijn herinneringen voelden als scherpe scherven, en dat gevoel kwam op de meest onverwachte momenten omhoog. Zoals een keer in de auto. Ik was voor mijn werk op weg naar een afspraak. Het was die dag 1 februari 1993, precies 40 jaar na de ramp. Ik zette de autoradio aan en hoorde een herhaling van een live reportage vanuit het eerste vliegtuig dat in 1953 over het rampgebied vloog. Ik kreeg kippenvel en had het enorm benauwd. Ik moest de auto aan de kant zetten. Dat geluid, dat herkende ik. Het was zo’n heftige ervaring. Zie je wel, dacht ik, ik moet mijn verhaal gaan schrijven. Maar ik had zo’n vol leven, ik kwam er niet aan toe. Wel begon ik alvast van alles te verzamelen. Al in die aanloopperiode kwamen als vanzelf dingen uit mijn vaders leven op mijn pad zoals knipsels, brieven en rapporten. Het was mijn wens om zijn verhaal zo compleet mogelijk te krijgen, om het te herbeleven, zodat ik het beter zou begrijpen en het kon verwerken. Ik heb hem te weinig gekend. Wie was hij? Wat is er die nacht precies gebeurd? En wat heeft mijn ouders juist op die fatale datum naar die fatale plek gebracht?

Bij een schoorsteenbrand in de boerderij waar mijn grootouders hadden gewoond, kwam een kistje tevoorschijn vol met munitie, maar ook met een militair plaatje en nog meer spullen van mijn vader. Ik kreeg er een speciaal gevoel bij, net alsof hij wilde zeggen: vergeet je het verhaal niet? Ik las zijn dagboek waarin hij schreef over zijn deelname aan het verzet tijdens de Tweede Wereldoorlog. Daarmee kwam hij echt tot leven. Gaandeweg werd ik me ervan bewust dat hij heldhaftige dingen had gedaan. Ook mijn moeder vertelde mij wat ze zich allemaal herinnerde en dat was echt een doorbraak. Eindelijk konden we er open over praten.

Op 1 februari 2003 vond de 50-jarige herdenking van de Watersnoodramp plaats in Oude-Tonge, een van de plaatsen waar de vader van Teuntje architect was geweest. “Ik ging daar met mijn moeder naar toe en stelde voor om eerst samen mijn vaders graf te bezoeken. Ik was daar nog nooit geweest. Mijn moeder was slecht ter been en zat in een rolstoel. Het sneeuwde die dag flink en vanwege rugklachten kon ik haar niet door dat pak sneeuw over de begraafplaats duwen. ‘Ga jij maar,’ zei ze, ‘ik wacht wel in de auto.’ Ik ben toen in mijn eentje naar mijn vaders graf gelopen, heb een wit bloemstuk van

Het boek van Teuntje de Haan *Een muur van water* is verschenen bij uitgeverij Querido en kost €21,99.

Meer over het boek vind je op: www.eenmuurvanwater.nl

ons neergelegd en mijn vader plechtig beloofd: ik ga je verhaal terughalen.

Toen ik eenmaal tijd had om het boek te gaan schrijven, gebeurden er bijzondere dingen, steeds op een speciaal moment dat met het verhaal te maken had. Lampen die ’s nachts vanzelf gingen branden, apparaten die zomaar aangingen, stroomuitval. Als ik er een monteur bij haalde, werd er niets gevonden. ‘Vond je dat niet eng?’ vroegen mijn vrienden, maar ik zag er een knipoog van mijn vader in. Ik heb sterk het gevoel gehad dat hij me heeft geholpen en me veel heeft aangereikt: mensen, dingen en feiten waarvan ik het bestaan niet vermoedde, kwamen zomaar op mijn pad.”

Na zeven jaar schrijven vond Teuntje een uitgever. Haar boek *Een muur van water* kwam precies uit rond de 65-jarige Nationale Herdenking van de Watersnoodramp en kreeg veel media-aandacht.

“Ik hoop dat het veel mensen bereikt, want over de ramp is veel geschreven vanuit een journalistiek of historisch uitgangspunt en maar weinig van binnenuit. Voor mij heeft het die scherpe scherven verwijderd en het heeft mijn vader gered van de vergetelheid. Maar het heeft ook mijn moeder een podium gegeven, samen met al die andere overlevenden van de Watersnoodramp. Want veel mensen hebben geen idee hoe het was om dat mee te maken, hoe lang zoiets doorwerkt in je leven, en dat het je nooit loslaat. Ik wilde mezelf verlossen van de zwaarte die ik nog altijd met mij meedroeg. Die is nu weg. Ik voel me er echt van bevrijd.” ■

